

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ,
ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΓΡΑΦΕΙΟ ΥΠΟΥΡΓΟΥ

Μαρούσι, 19.03.2015
Αρ. Πρωτ.: 2560

Ανδρέα Παπανδρέου 37
Μαρούσι, Τ.Κ. 151 80
Ιστοσελίδα: www.minedu.gov.gr
Τηλ. 210 34443514

**ΠΡΟΣ: Όλες τις Περιφερειακές Διευθύνσεις
Π/θμιας & Δ/θμιας Εκπ/σης
(με την παράκληση να διαβιβάσουν το
παρόν στις σχολικές μονάδες, δημόσιες
και ιδιωτικές, αρμοδιότητάς τους)**

Προς τις μαθήτριες και τους μαθητές των σχολείων της χώρας

Όταν εκείνοι που εκπροσωπούν τον θεσμό του σχολείου, δάσκαλοι, καθηγητές, ακόμη και ο Υπουργός Παιδείας, απευθύνονται σε σας με την ευκαιρία της επετείου της μεγάλης ελληνικής επανάστασης, αισθάνονται ίσως μεγαλύτερη ανασφάλεια από εκείνη που αισθάνεστε εσείς όταν σηκώνετε για μάθημα στον πίνακα. Γιατί τέτοιοι εορτασμοί είναι συχνά δίκικο μαχαίρι: από τη μια πλευρά, αποδίδουν την οφειλόμενη μνήμη και τιμή στο γεγονός, από την άλλη, όμως, κινδυνεύουν να υποβαθμιστούν σε «πανηγυρικό», που συχνά αποξηραίνει το καθοριστικό ιστορικό συμβάν. Και είναι κρίμα, η μνημόνευση της δικής μας επανάστασης που κλόνισε συθέμελα καθεστώτα, ιεραρχίες, αυτοκρατορίες και συνειδήσεις, να καταλήγει ρουτίνα, και να φέρνει πλήξη σε νέους ανθρώπους.

Ας δοκιμάσουμε να ξεπεράσουμε το εμπόδιο, τοποθετώντας τούτη τη μεγάλη ελληνική στιγμή στο ιστορικό της πλαίσιο, πλαίσιο ελληνικό, όχι μόνο ευρωπαϊκό, αλλά τελικά οικουμενικό. Η ελληνική επανάσταση υπήρξε «τέκνο» του Διαφωτισμού, ενός κινήματος που συνεπήρε τους ανθρώπους όπου Γης, καθώς συνειδητοποιούσαν ότι η καθεστηκυία τάξη δεν είναι γραμμένη στην πέτρα, διά παντός καθαγιασμένη και συνεπώς ακλόνητη. Ο κόσμος μπορούσε πλέον να γίνει, μέσα από τους αγώνες των ανθρώπων, κόσμος ισότητας, αδελφότητας και ελευθερίας.

Η ελληνική επανάσταση υπήρξε μια έξοχη στιγμή εκείνης της άνοιξης των λαών. Όλες οι επαναστάσεις, όπως και η ελληνική, δημιούργησαν σε μεγάλο βαθμό τους λαούς που τις έκαναν. Ήταν οι λαοί που έφτιαξαν τους εαυτούς τους και την επανάστασή τους, σε μια εποχή όπου στην

Ευρώπη και στον κόσμο κυριαρχούσαν οι απολυταρχικές μοναρχίες ή οι αυτοκρατορίες, όπως η οθωμανική.

Η εποχή των επαναστάσεων έβαλε στην ημερήσια διάταξη της ιστορίας το αίτημα για ελευθερία, το αίτημα για απελευθέρωση από τους βασιλιάδες, τους αυτοκράτορες και τον σουλτάνο. Όταν θα εκθρονιζόταν ο μονάρχης, δεν θα είχαμε πια υπηκόους, αλλά λαό, που δεν θα υπάκουε σε καμία άλλη εξουσία παρά στη δική του: λαός ελεύθερος, που θα ήταν υπήκοος αποκλειστικά του εαυτού του. Αυτός θα είναι ο «αυτοκράτωρ λαός», που έλεγε ο Ρήγας Φεραίος, και το «βασιλείο του» θα είναι η δική του επικράτεια, η *λαϊκή κυριαρχία*. Και η λαϊκή κυριαρχία είναι ταυτόσημη με τη δημοκρατία. Ο μόνος τρόπος που μπορεί ένας λαός να κυβερνά τον εαυτό του, και έτσι να είναι ελεύθερος, είναι η δημοκρατία. Όλα τα συντάγματα των δημοκρατιών όλου του κόσμου ορίζουν ρητά ότι όλες οι εξουσίες πηγάζουν από τον λαό και ασκούνται από τον λαό.

Ο λαός λοιπόν, όλοι εμείς, φτιάχνεται από ελεύθερους και ίσους πολίτες, που αποφασίζουν για την κοινή μοίρα τους, ξεπερνώντας διακρίσεις όπως η φυλή, το γένος, η θρησκεία και η γλώσσα. Όταν ο Ρήγας σχεδίαζε τη «Νέα Πολιτική Διοίκηση», δηλαδή το Σύνταγμα του κράτους που θα γεννιόταν με την επανάσταση, έλεγε ότι: «ο αυτοκράτωρ λαός είναι όλοι οι κάτοικοι του βασιλείου τούτου, χωρίς εξαιρέσεις θρησκείας και διαλέκτου, Έλληνες, Βούλγαροι, Αλβανοί, Βλάχοι, Αρμένηδες, Τούρκοι και κάθε άλλο είδος γενεάς». Λίγα χρόνια πριν, το επαναστατικό σύνταγμα των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής ξεκινούσε με μια συγκλονιστική φράση: «εμείς, ο λαός...». Αυτό που όχι μόνο λένε, αλλά κάνουν αυτές οι τρεις λέξεις είναι το μυστικό των επαναστάσεων του Διαφωτισμού: όταν οι άνθρωποι παίρνουν την τύχη τους στα χέρια τους και θεσπίζουν την πολιτική ενότητά τους παύουν να είναι απλώς άτομα, γίνονται «ο λαός». Και στην προμετωπίδα του «Προσωρινού Πολιτεύματος της Ελλάδος», που συντάχθηκε στην Πρώτη Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου, το 1822, διαβάζουμε: «το Ελληνικόν Έθνος, το υπό την φρικώδη Οθωμανικήν δυναστείαν μη δυνάμενον να φέρη το βαρύτερον και απαραδειγμάτιστον ζυγόν της τυραννίας και αποσείσαν αυτόν με μεγάλας θυσίας, κηρύττει σήμερον διά των νομίμων παραστατών του, εις Εθνικήν, συνηγμένων Συνέλευσιν, ενώπιον Θεού και ανθρώπων, την πολιτικήν αυτού ύπαρξιν και ανεξαρτησίαν».

Όπως και με το πρώτο σύνταγμα της Αμερικής, έτσι και τώρα, με το πρώτο σύνταγμα της επαναστατημένης Ελλάδας, ένας λαός ή ένα έθνος εγκαινιάζει την ύπαρξή του. «Την πολιτικήν αυτού ύπαρξιν», αφού κάποιοι άνθρωποι αποφασίζουν πολιτικά να γίνουν λαός, και το διακηρύττουν «ενώπιον Θεού και ανθρώπων», αποτινάσσοντας κάθε λογής τυραννία που θα τους ήθελε υποταγμένους, απλούς υπηκόους.

Και με ανάλογη αφορμή αξίζει να θυμόμαστε εκείνο που εξακολουθούν να μας λένε οι επαναστάτες του παρελθόντος. Γιατί ένας λαός ίσως χρειαστεί ξανά και ξανά να επιβεβαιώσει τον εαυτό του: κάθε φορά που θα είναι αναγκασμένος να υπερασπιστεί την ανεξαρτησία του, την κυριαρχία του, την αξιοπρέπειά του και την περηφάνια του, τη δημοκρατία του, την πολιτική του ύπαρξη, κάθε φορά που θα χρειαστεί να ξαναπούμε όλοι μαζί: «εμείς, ο λαός».

Σημείωση προς τους διευθυντές των Σ.Μ.: παρακαλώ να το χρησιμοποιήσετε κατά την κρίση σας, όπως νομίζετε ότι μπορεί να συμβάλει στο παιδαγωγικό σας έργο.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

Αριστείδης Μπαλτάς
ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ
Ο ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ